

ELIMU MSINGI INAYOENDANA NA UMAHIRI (CBE)
TATHMINI YA SHULE ZA SEKONDARI (DARAJA LA JUU)
SHUGHULI ZA NYUMBANI AGOSTI – 2026
GREDI YA 10 – FASIHI YA KISWAHILI

Muda: Saa 2

TAARIFA ZA MTAHINIWA

Jina: _____ Shule: _____
Darasa: _____ Nambari ya Mthani: _____
Tarehe: _____ Saini: _____

MAELEKEZO KWA WATAHINIWA

1. Andika jina lako na taarifa zote muhimu katika nafasi ulizopewa.
2. Karatasi hii ina sehemu mbili: **A na B.**
3. Jibu maswali yote katika sehemu zote mbili.
4. Tumia lugha ya Kiswahili sanifu katika majibu yako.
5. Andika majibu yako katika nafasi ulizoachiwa.
6. Usiondoe ukurasa wowote wa karatasi hii.

KWA MATUMIZI RASMI PEKEE

SEHEMU	SEHEMU A	SEHEMU B	ASILIMIA (%)	KUZ 1	KUZ 2	KUF1	KUF2	KUK1	KUK2	CH1	CH2
WIGO LA ALAMA	ALAMA 50	ALAMA 20		90-100	75-89	58-74	41-57	31-40	21-30	11-20	1-10
POINTI				POINTI 8	POINTI 7	POINTI 6	POINTI 5	POINTI 4	POINTI 3	POINTI 2	POINTI 1
JUMLA YA ALAMA ZA MWANAFUNZI											

SEHEMU A: FASIHI SIMULIZI (ALAMA 20)

Soma hadithi ifuatayo kisha ujibu maswali.

Hapo zamani za kale, kulikuwa na kijiji kilichokumbwa na njaa kali. Watu walihangaika kupata chakula bila mafanikio. Siku moja, mzee mmoja aliwaambia vijana:

“Msikate tamaa, njaa hii ina mwisho wake.”

Lakini vijana walimcheka wakisema, “Wewe ni mzee tu, hujui hali halisi!”

Baadaye mvua ilinyesha na mavuno yakawa mengi.

Maswali:

a) Bainisha aina ya hadithi hii. (2)

b) Taja sifa mbili za fasihi simulizi zinazojitokeza. (4)

c) Eleza umuhimu wa hadithi kama hii katika jamii. (4)

SWALI LA 2

a) Eleza maana ya fasihi simulizi. (2)

b) Taja sifa nne za fasihi simulizi. (4)

c) Eleza dhima mbili za fasihi simulizi katika jamii. (4)

SEHEMU B: USHAIRI (ALAMA 10)

Maisha ni safari ndefu,
Yenye milima na mabonde,
Mara furaha, mara huzuni,
Yote ni sehemu ya mwendo.

Njiani kuna vikwazo vingi,
Vya kutukatisha tamaa,
Lakini mwenye subira nyingi,
Hufika mbali na kufanikiwa.

Wengine hukata tamaa mapema,
Kwa kuona njia ni ngumu,
Husahau kuwa kila jambo,
Huanza kwa hatua za kwanza.

Mwanafunzi akijitahidi,
Katika masomo na kazi,
Atavuna mema baadaye,
Na kufurahia matunda yake.

Mkulima naye akilima,
Kwa bidii na maarifa,
Atapata mavuno mengi,
Ya kumletea maendeleo.

Maisha hayahitaji haraka,
Wala tamaa za utajiri,
Bali juhudi na nidhamu,
Pamoja na moyo wa uvumilivu.

Milima ya maisha ipo,
Na mabonde hayaepukiki,
Lakini kila anayesonga,
Hufika mwisho wa safari.

Tukumbuke daima vijana,
Elimu ni ufunguo wa maisha,
Hufungua milango mingi,
Ya mafanikio na maendeleo.

Tuwaheshimu wazazi wetu,
Na walezi wanaotulea,
Kwa kuwa hututakia mema,
Ili tuwe watu bora.

Tusikubali kushindwa kirahisi,
Kwa changamoto za duniani,
Maana kila giza lina mwisho,
Na mwangaza huja baadaye.

Urafiki mwema ni muhimu,
Kwa safari ya maisha yetu,
Hutupa ushauri na msaada,
Tunapokutana na matatizo.

Mwishowe maisha ni safari,
Yenye mafunzo mengi sana,
Tukivumilia tutafaulu,
Na kufikia ndoto zetu.

Maisha ni safari ndefu,
Yenye milima na mabonde,
Ukivumilia utafaulu,
Ukikata tamaa utaanguka.

Maswali:

a) Bainisha aina ya shairi hili (arudhi au huru). (2)

b) Taja bahari ya shairi (kama ipo). (2)

c) Tambua mbinu mbili za lugha zilizotumika. (2)

d) Eleza dhamira kuu ya shairi hili. (4)

SEHEMU C: TAMTHILIA (ALAMA 10)

SWALI LA 4 (Dondoo)

MCHONGOMA: Jamii yetu imejaa dhuluma!

BAHATI: Lakini nani atasimama kupinga?

MCHONGOMA: Ni sisi! Tusipochukua hatua, tutazama kama jahazi lililovunjika.

Maswali:

a) Tambua mandhari ya dondoo hili. (2)

b) Taja sifa mbili za wahusika. (2)

c) Eleza dhamira inayojitokeza. (3)

d) Eleza umuhimu wa mazungumzo katika tamthilia. (3)

SEHEMU D: RIWAYA (ALAMA 10)

Baba alikuwa mtu wa siri nyingi. Hakuna aliyejua alikotoka wala alikokwenda kila jioni. Aliondoka nyumbani kila siku jua lilipoanza kutua na kurudi usiku wa manane. Alipoulizwa kuhusu safari zake, alitabasamu tu na kubadilisha mazungumzo. Hali hii iliwafanya wanakijiji wengi kumhofia na wengine kumtilia shaka.

Mwanawe, Baraka, alikuwa amechoshwa na hali hiyo. Alitamani kujua ukweli kuhusu maisha ya baba yake. Kwa muda mrefu alikuwa akijiuliza kwa nini baba yake alikuwa mtu wa mafumbo kiasi hicho. Siku moja, baada ya kutoka shuleni, aliamua kumfuatilia kisiri. Baba yake alipitia njia nyembamba iliyopenya msituni na kuelekea kwenye nyumba chakavu iliyokuwa imejificha katikati ya miti mikubwa.

Baraka alijificha nyuma ya kichaka na kumwona baba yake akiingia ndani ya nyumba hiyo. Dakika chache baadaye, watu kadhaa walifika na kuanza mazungumzo ya siri. Baraka hakusikia kila walichosema, lakini alisikia maneno yaliyomhangaisha sana: "Lazima fumbo hili lisijulikane kwa yeyote." Moyo wake ulianza kudunda kwa kasi. Alijaribu kusogea karibu zaidi ili asikie vizuri, lakini ghafla alikanyaga tawi kavu lililovunjika kwa kishindo.

Watu waliokuwa ndani ya nyumba waliinuka kwa mshangao. Baba alitoka nje haraka na kuangaza tochi kila upande. Baraka alitetemeka kwa hofu. Alijua kwamba kama angegunduliwa, angejikuta katika hatari kubwa. Hata hivyo, hamu ya kujua ukweli ilimfanya asiondoke. Alibaki amejificha huku akijiuliza ni siri gani kubwa ambayo baba yake alikuwa akiificha kwa miaka yote.

Maswali:

a) Bainisha aina ya mandhari katika dondoo hili. (2)

b) Eleza sifa mbili za mhusika Baba. (2)

c) Taja mbinu ya ujenzi wa ploti inayotumika. (2)

d) Eleza dhamira inayoweza kujitokeza. (4)

SEHEMU E: MAZUNGUMZO (ALAMA 10)

Alfred: Habari yako rafiki yangu?

Benta: Nzuri sana, je wewe?

Alfred: Niko salama, lakini nina tatizo.

Benta: Niambie, labda nitasaidia.

Maswali:

a) Hii ni aina gani ya mazungumzo? (2)

b) Taja sifa mbili za mazungumzo. (2)

c) Eleza dhima ya mazungumzo katika jamii. (4)

d) Taja miktadha miwili ambapo mazungumzo hutokea. (2)

SEHEMU F: HADITHI / NGANO (ALAMA 10)

Kulikuwa na kijana aliyeitwa Mlungula ambaye alionekana kichaa kwa sababu ya tabia zake za ajabu. Alizungumza peke yake na kucheka bila sababu. Lakini siku moja alitoa ushauri uliooko kiji kizima.

Maswali:

a) Hii ni aina gani ya hadithi? (2)

b) Eleza sifa mbili za hadithi za aina hii. (2)

c) Eleza mafunzo mawili yanayopatikana. (4)

d) Eleza umuhimu wa hadithi kama hizi katika jamii. (2)

BONASI (ALAMA ZA ZIADA 5)

(Kutoka: Mlemavu Sio Mimi - Godfrey Ipalei)

"Ulemavu si mwisho wa maisha, bali ni changamoto ya kushinda."

a) Eleza ujumbe wa kauli hii. (3)

b) Toa maoni yako kuhusu nafasi ya watu wenye ulemavu katika jamii. (2)

MAJIBU

Swali la 1

a) Bainisha aina ya hadithi hii. (2)

Ni **hekaya** au hadithi ya mafunzo.

b) Taja sifa mbili za fasihi simulizi zinazojitokeza. (4)

1. Husimuliwa kwa njia ya mdomo.
2. Ina mafunzo kwa jamii.
3. Hutumia wahusika wa kawaida.
4. Hurithishwa kutoka kizazi kimoja hadi kingine.

c) Eleza umuhimu wa hadithi kama hii katika jamii. (4)

1. Huelimisha jamii kuhusu umuhimu wa subira.
2. Hukuza maadili mema.
3. Huburudisha wasikilizaji.
4. Hukuza umoja wa jamii.

Swali la 2

a) Eleza maana ya fasihi simulizi. (2)

Fasihi simulizi ni sanaa ya lugha inayowasilishwa kwa njia ya mdomo kutoka kizazi kimoja hadi kingine.

b) Taja sifa nne za fasihi simulizi. (4)

1. Hurithishwa kwa njia ya mdomo.
2. Hubadilika kulingana na mazingira.
3. Ina hadhira.
4. Hutumia lugha ya kisanaa.
5. Ina wahusika.
6. Huburudisha na kuelimisha.

c) Eleza dhima mbili za fasihi simulizi katika jamii. (4)

1. Kuelimisha jamii kuhusu maadili mema.
2. Kuburudisha jamii.
3. Kuhifadhi utamaduni.
4. Kuunganisha wanajamii.

SEHEMU B: USHAIRI (ALAMA 10)

a) Bainisha aina ya shairi hili. (2)

Ni shairi huru.

b) Taja bahari ya shairi (kama ipo). (2)

Shairi hili halifuati bahari maalumu kwa kuwa ni shairi huru.

c) Tambua mbinu mbili za lugha zilizotumika. (2)

1. Sitiari - "Maisha ni safari ndefu."
2. Tashbihi - "Milima na mabonde" yametumika kwa maana ya changamoto za maisha.
3. Takriri - "Maisha ni safari ndefu" kimerudiwa.

d) Eleza dhamira kuu ya shairi hili. (4)

Dhamira kuu ni umuhimu wa uvumilivu, bidii na juhudi katika kufanikisha malengo ya maisha.

SEHEMU C: TAMTHILIA (ALAMA 10)

Swali la 4

a) Tambua mandhari ya dondoo hili. (2)

Mandhari ni ya kijamii yenye dhuluma na changamoto zinazohitaji kupingwa.

b) Taja sifa mbili za wahusika. (2)

Mchongoma:

1. Jasiri.
2. Mwenye msimamo.

Bahati:

1. Mdadisi.
2. Mwenye wasiwasi kuhusu hali ya jamii.

c) Eleza dhamira inayojitokeza. (3)

1. Kupinga dhuluma.
2. Uwajibikaji wa wananchi.
3. Umuhimu wa kuchukua hatua katika kutatua matatizo.

d) Eleza umuhimu wa mazungumzo katika tamthilia. (3)

1. Hukuza maendeleo ya ploti.
2. Hufichua tabia za wahusika.
3. Huwasilisha ujumbe kwa hadhira.

SEHEMU D: RIWAYA (ALAMA 10)

a) Bainisha aina ya mandhari katika dondoo hili. (2)

Mandhari ya kijamii na kimazingira (msituni na kijijini).

b) Eleza sifa mbili za mhusika Baba. (2)

1. Mwenye siri nyingi.
2. Mtu wa mafumbo.
3. Mwenye mamlaka.
4. Mvumilivu.

c) Taja mbinu ya ujenzi wa ploti inayotumika. (2)

Mbinu ya taharuki (suspense).

d) Eleza dhamira inayoweza kujitokeza. (4)

1. Siri katika jamii.
2. Utafutaji wa ukweli.
3. Hofu na mashaka.
4. Mahusiano ya wazazi na watoto.

SEHEMU E: MAZUNGUMZO (ALAMA 10)

a) Hii ni aina gani ya mazungumzo? (2)

Mazungumzo ya ana kwa ana.

b) Taja sifa mbili za mazungumzo. (2)

1. Kuna wahusika wawili au zaidi.
2. Kuna mabadilishano ya kauli.
3. Hutumia lugha ya kawaida.

c) Eleza dhima ya mazungumzo katika jamii. (4)

1. Kuwasiliana.
2. Kutatua migogoro.
3. Kujenga mahusiano mema.
4. Kushauriana kuhusu masuala mbalimbali.

d) Taja miktadha miwili ambapo mazungumzo hutokea. (2)

1. Nyumbani.
2. Shuleni.

3. Kazini.
4. Sokoni.

SEHEMU F: HADITHI / NGANO (ALAMA 10)

a) Hii ni aina gani ya hadithi? (2)

Hadithi ya mafunzo.

b) Eleza sifa mbili za hadithi za aina hii. (2)

1. Ina mafunzo ya kimaadili.
2. Ina wahusika wa kipekee.
3. Huonyesha hekima.

c) Eleza mafunzo mawili yanayopatikana. (4)

1. Usimdharau mtu kutokana na mwonekano wake.
2. Hekima inaweza kutoka kwa mtu yeyote.
3. Kila mtu ana mchango katika jamii.

d) Eleza umuhimu wa hadithi kama hizi katika jamii. (2)

1. Huelimisha.
2. Huburudisha.
3. Hukuza maadili mema.

BONASI (ALAMA 5)

a) Eleza ujumbe wa kauli hii. (3)

"Ulemavu si mwisho wa maisha, bali ni changamoto ya kushinda."

Kauli hii inafundisha kwamba watu wenye ulemavu wana uwezo wa kufanikiwa kama watu wengine wakipewa nafasi na kujituma. Ulemavu haupaswi kuwa kikwazo cha kufikia malengo ya maisha.

b) Toa maoni yako kuhusu nafasi ya watu wenye ulemavu katika jamii. (2)

Watu wenye ulemavu wanapaswa kupewa haki sawa na fursa sawa katika elimu, ajira, uongozi na shughuli nyingine za kijamii. Jamii inapaswa kuwaheshimu, kuwathamini na kuwaunga mkono ili waweze kutimiza uwezo wao kikamilifu.